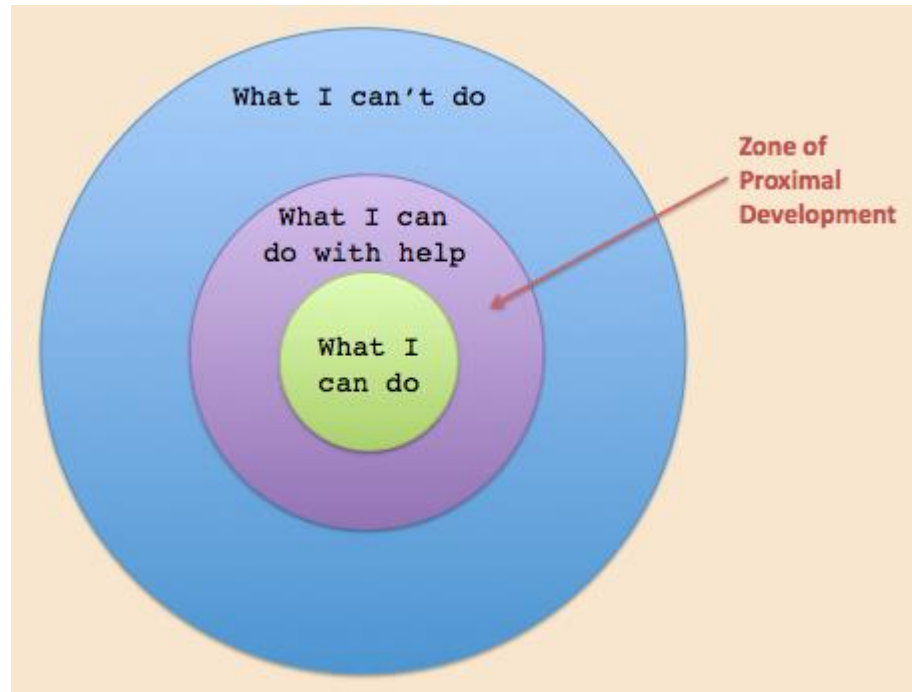

Komunikace ve školní třídě

11. 11. 2016, Doplnující pedagogické studium FF MU

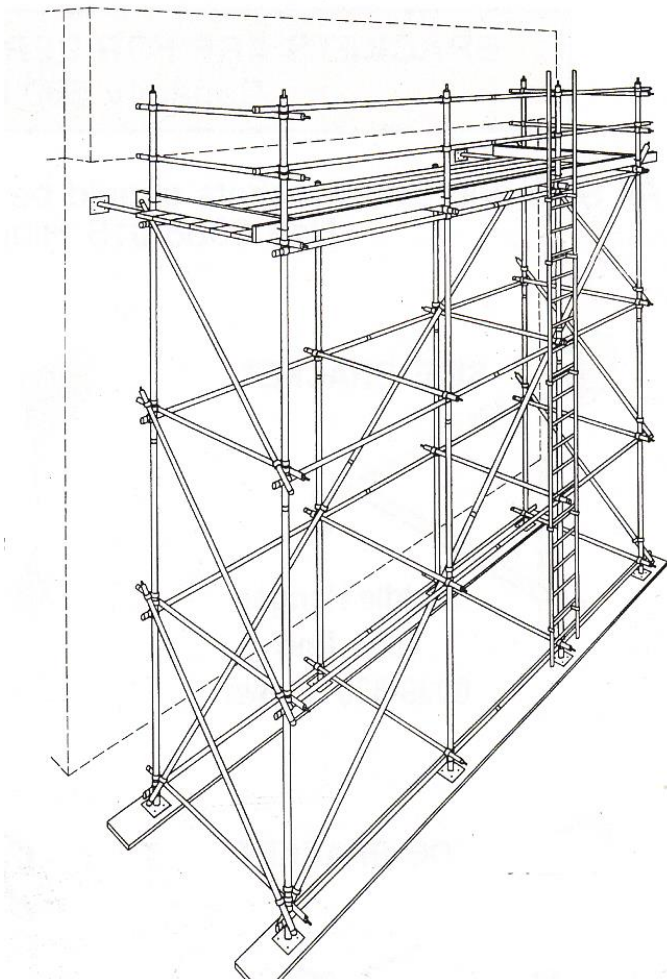
Mgr. Zuzana Šalamounová, Ph.D.

Proces učení: zóna nejbližšího vývoje (Vygotskij)

-Vzdálenost mezi aktuálním stupněm vývoje a potenciálním stupněm vývoje, který je podmíněn vedením dospělého nebo spoluprací se schopnějšími vrstevníky.

Proces učení: koncepce lešení (Bruner)

-Proces, který umožní jedinci řešit problém, splnit úlohu nebo dosáhnout konkrétního cíle, který přesahuje hranice neasistovaného úsilí.

Komunikace ve školní třídě

Komunikace je „základním prostředkem realizace výchovy a vzdělávání prostřednictvím verbálních a nonverbálních projevů učitele a žáků“ (Gavora, 2005, s. 25)

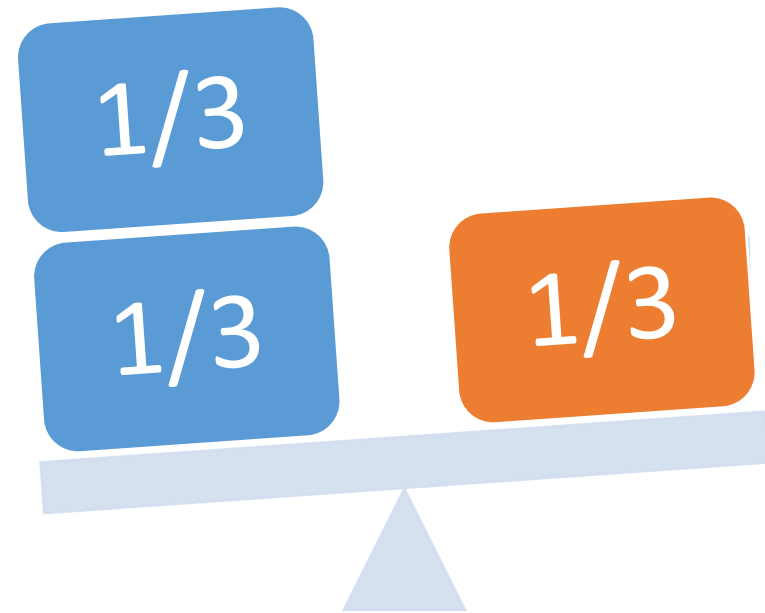
V čem je výuková komunikace specifická?

Co je pro ni charakteristické?

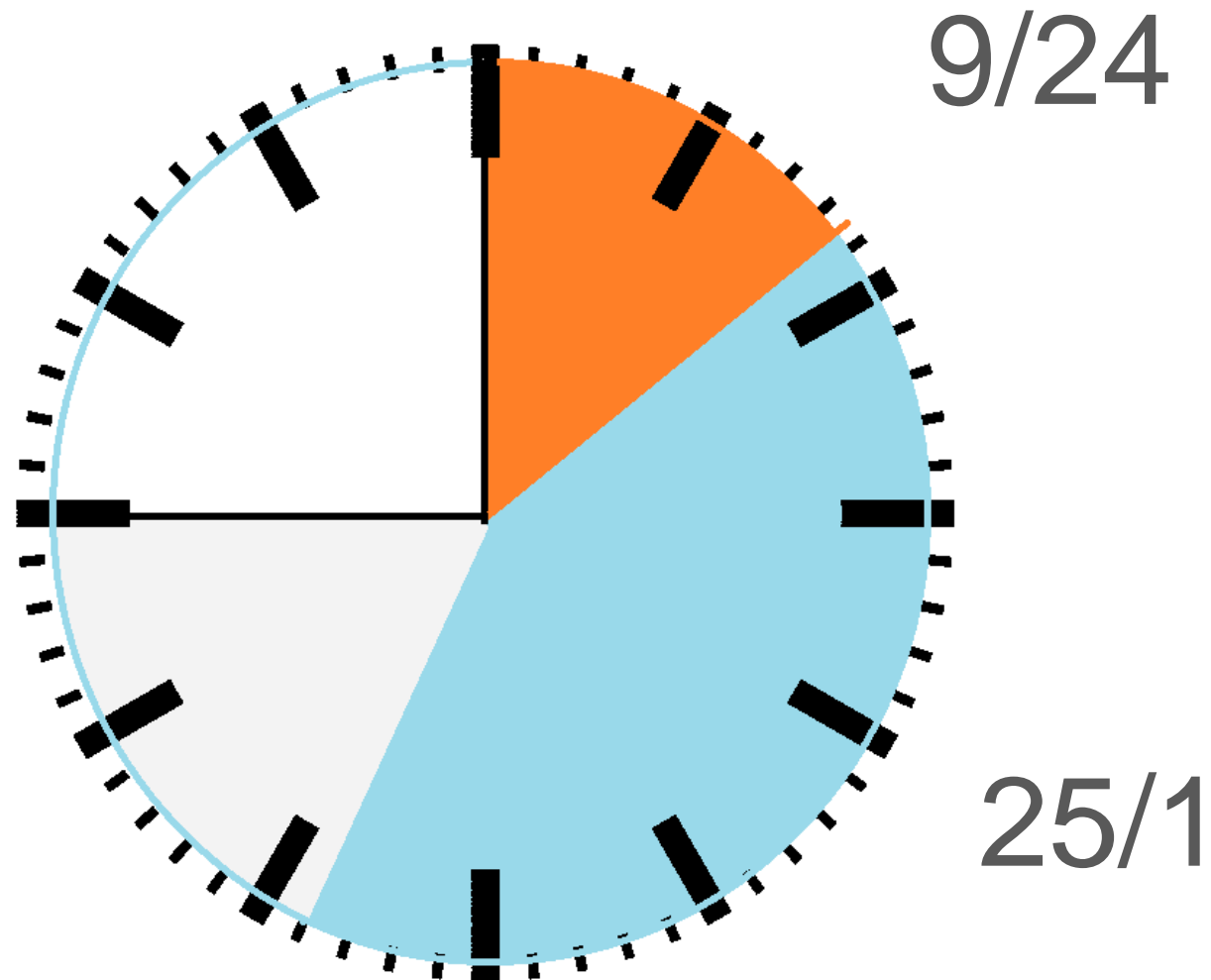
Specifika výukové komunikace

Dominance učitele:

- pravidlo 2/3

Rozložení komunikačního času

Specifika výukové komunikace

Dominance učitele:

- otevírání komunikace
- organizace komunikace
- evaluace

Specifika výukové komunikace

Kolik je hodin?

Půl páté.

Dobře.

Kolik je hodin?

Půl páté.

Děkuji.

Struktura výukové komunikace

U: Je delfín ryba?

otázka (I)

Ž: Ne.

odpověď (R)

U: Ne, nahlas! Není to ryba!

zpětná vazba (F)

Otázky učitele (I – R – F)

Přibližně 45 otázek na jednu vyučovací hodinu

(1992: 84; 1988: 88)

Otázky učitele (I – R – F)

Tvořit

Hodnotit

Analyzovat

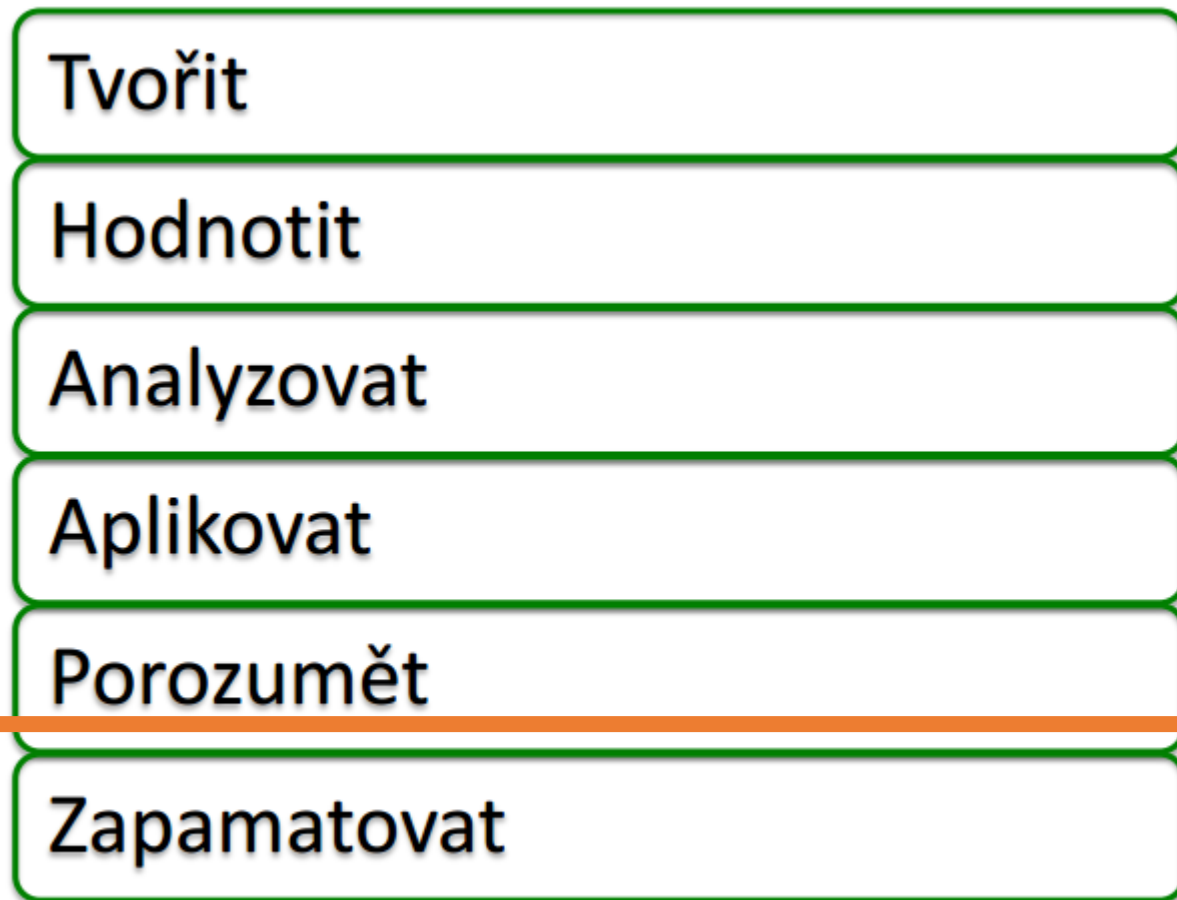
Aplikovat

Porozumět

Zapamatovat

Otázky učitele (I – R – F)

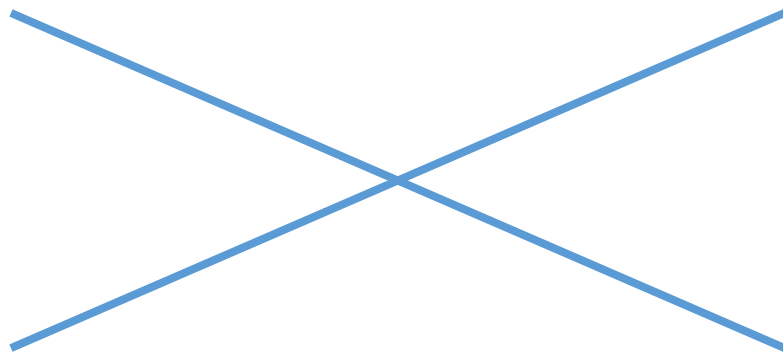
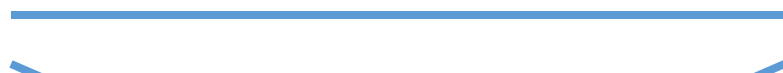

Vyšší
kognitivní
procesy

Nižší kognitivní
procesy

Otázky učitele (I – R – F)

Otevřené
otázky

Vyšší kognitivní
náročnosti

Uzavřené
otázky

Nižší kognitivní
náročnosti

Uzavřená otázka nižší kognitivní náročnosti

U: Je to otec budoucí velice významné císařovny, Marie Terezie. Jmenuje se, Honzo (*na žáka*)? Karel?

Ž Honza: Karel Šestý.

U: Karel Šestý.

Otevřená otázka nižší kognitivní náročnosti

U: Řekněte mi, co všechno je součástí kultury.

K: Sochy.

U: Ano, sochy. Dál?

D: Domy.

U: Ano.

Uzavřená otázka vyšší kognitivní náročnosti

U: Jaký typ metrické stopy Mácha v Máji použil?

Ž: Jamb?

U: Ano. Je to *Byl pozdní večer.*

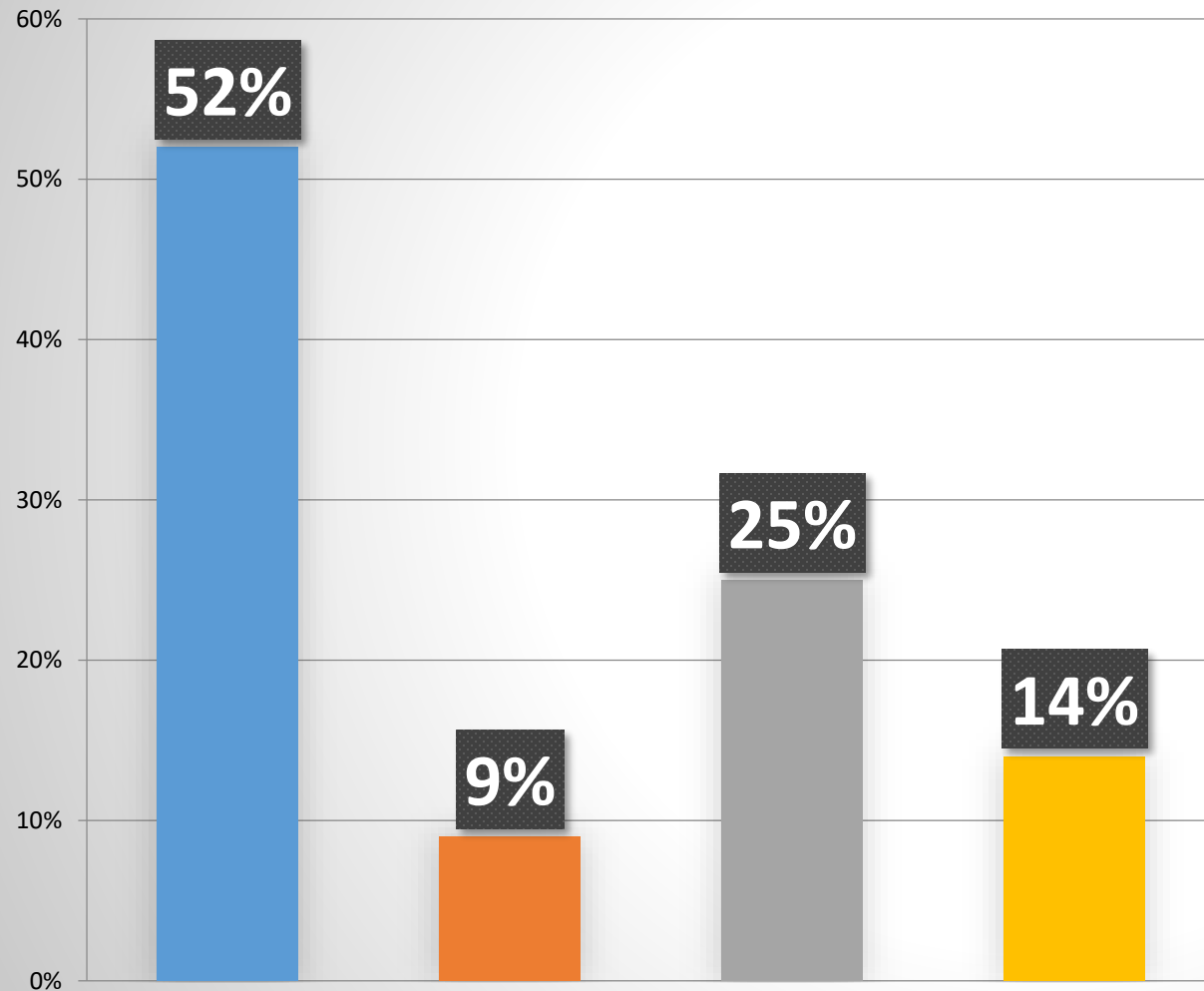
Otevřená otázka vyšší kognitivní náročnosti

U: Tak, Ondro, řekni prosím tě, proč myslíš, že je Aragorn hrdina?

Ž: Mně připadá, že nejdřív měl strach, ale překonal ho a vedl vojsko do bitvy, do vítězné bitvy a prostě rozhodl se vzít na sebe to břemeno a tím vlastně všem pomohl k úspěchu.

U: Hmm, takže pro tebe to hrdinství spočívá v překonání sebe sama, které tady vedlo ke šťastnému konci. A byl by podle tebe hrdina, i kdyby nevyhrál?

Distribuce otázek v běžné výuce (2. stupeň, humanitní předměty)

- Uzavřené nižší kognitivní náročnosti
- Otevřené nižší kognitivní náročnosti
- Uzavřené vyšší kognitivní náročnosti
- Otevřené vyšší kognitivní náročnosti

Žákovské odpovědi (I – R – F)

Průměrně 90 odpovědí v jedné vyučovací hodině

Počet slov	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10-14	15-19	20 +
Celkem replik	1300	473	302	165	123	88	72	56	44	99	35	75
%	45,9	16,7	10,7	5,8	4,3	3,1	2,5	2	1,6	3,5	1,2	2,7

Žákovské odpovědi (I – R – F)

U: A protože jste to už probírali dříve, tak já myslím, že synonyma jsem vám tady psát ani nemusela. Co jsou to synonyma? Milane? Řekni to svými slovy.

- **Ž Milan:** Já nevím.
- **U:** Víš to, co jsou to synonyma?
- **Ž Milan:** Slova, které vyjadřují stejnou věc.
- **U:** Mají stejný, nebo?
- **ŽŽ:** podobný význam.
- **U:** Nebo podobný význam. Takže slova, mající různou obdobu, ale stejný nebo podobný význam.

Žákovské odpovědi (I – R – F)

U: Dobře. Jak se nazývá poplatek...?

Ž Petr: Tribut.

ŽŽ: Tribut.

U: Petře, kdybys počkal. Takže jak se nazývá poplatek, který platil kníže Mojmir východofranckému Ludvíku Němcovi?

Ž Jarda: Tribut.

U: Dobře.

Žákovské odpovědi (I – R – F)

- Žáci se většinou snaží dojít k jedné konkrétní odpovědi – té, kterou má na mysli učitel (Myhill, 2007).
- Existují tzv. žákovské strategie odpovídání

Žákovské odpovědi (I – R – F)

U: Ano, vzhůru. Tak, a teď tam mám dole ta slova k zapamatování. *(Ukazuje na slova na tabuli.)*

Proč si ta slova musíme pamatovat?

ŽŽ: Protože si je nemůžeme odvodit.

U: Ano, totiž tam funguje takzvaná spodoba co?

ŽŽ: Znělosti.

U: Znělosti.

- Odpověď v závislosti na kolokabilitě - mechanismus tzv. nepravých odpovědí

Žákovské odpovědi (I – R – F)

U: Takže ta kultura se asi taky trošičku vyvíjí. A záleží na období a taky asi záleží třeba na státě, kde žijete. Myslíte si, že je rozdíl mezi, třeba tady mezi vámi dětmi v Česku a třeba dětmi v Africe?

ŽŽ: Jo.

U: Tak, určitě je. Jaký je tady třeba rozdíl v kultuře. Zkuste.

ŽŽ: *(hluk, vykřikují)*

U: Zkuste. Třeba slečna malířka.

Ž: Tak oni třeba tam nemajů, třeba ty é divadlo nebo tak.

U: Tak určitě nemají divadlo, protože určitě sledujete zprávy. Teď před Vánoci se zase určitě objeví spoustu charitativních nějakých projektů. Takže tam jsou rádi, že mají třeba jen školu. Takže tam o nějakém divadle asi moc představu nemají.

Ž: Třeba oni nemají kolikrát peníze na to, aby si postavili nějaké kino. Oni jsou rádi, že můžou do té škoie chodit.

Žákovské odpovědi (I – R – F)

- Odpověď analogií (duplikování mechanismu předchozí sekvence) a repeticí

Zpětná vazba učitele (I – R – F)

- Verifikační

U: Jaká je lepší pozice, pro žadatele o hypotéku? Mít smlouvu na dobu určitou, nebo neurčitou?

Ž: Neurčitou.

U: No, neurčitou, samozřejmě.

Zpětná vazba učitele (I – R – F)

■ Formativní

U: Takže můžu někoho poprosit, aby nás seznámil se životem této spisovatelky? Terezko, zkus. (vyvolává hlásící se žákyni)

Ž Terezka: Narodila se roku 1953 v Olomouci, dětství kromě prvních tří let prožila v Praze, v roce 1983 emigrovala s rodinou do Rakouska. Psala divadelní hry a knihy, především pro děti a mládež. V roce 1995 se vrátila zpátky do Česka, dnes pracuje jako spisovatelka a scénáristka. Po maturitě na gymnáziu Jana Nerudy nemohla dále z politických důvodů studovat.

U: Výborně. Já myslím, že to bylo úplně úžasné. Jenom jde o to, když teď mluvíš o současnosti, tak to gymnázium ona určitě studovala před lety. Takže je potřeba ty informace pěkně seřadit chronologicky, jak jdou za sebou.

Zpětná vazba učitele (I – R – F)

■ Formativní

Ž Matěj: Naše soustava se skládá z osmi planet a z toho jedna je Země. Planety obíhají kolem osy, středem Sluneční soustavy je Slunce. Planety jsou v tomto pořadí: Merkur, Venuše, Země, Mars, Jupiter Saturn, Uran, Neptun.

U: No, není to zlé, ale vadí mi, že se otáčí kolem osy, jo. Ale tam, představ si, že máš planetu a máš osu tady. *(kreslí na tabuli planetu a mimo ni kreslí osu)* Myslíš, že se ta planeta otáčí takhle dokola? *(ukazuje, jak by se planeta mohla otáčet)*

Ž Matěj: Ne.

U: Takže kolem jaké osy?

Ž Matěj: Kolem své.

U: Tam musí být kolem své osy, jo? Takže ... kolem osy, točí se kolem osy ... musí to být tedy naprosto přesné.

Zpětná vazba učitele (I – R – F)

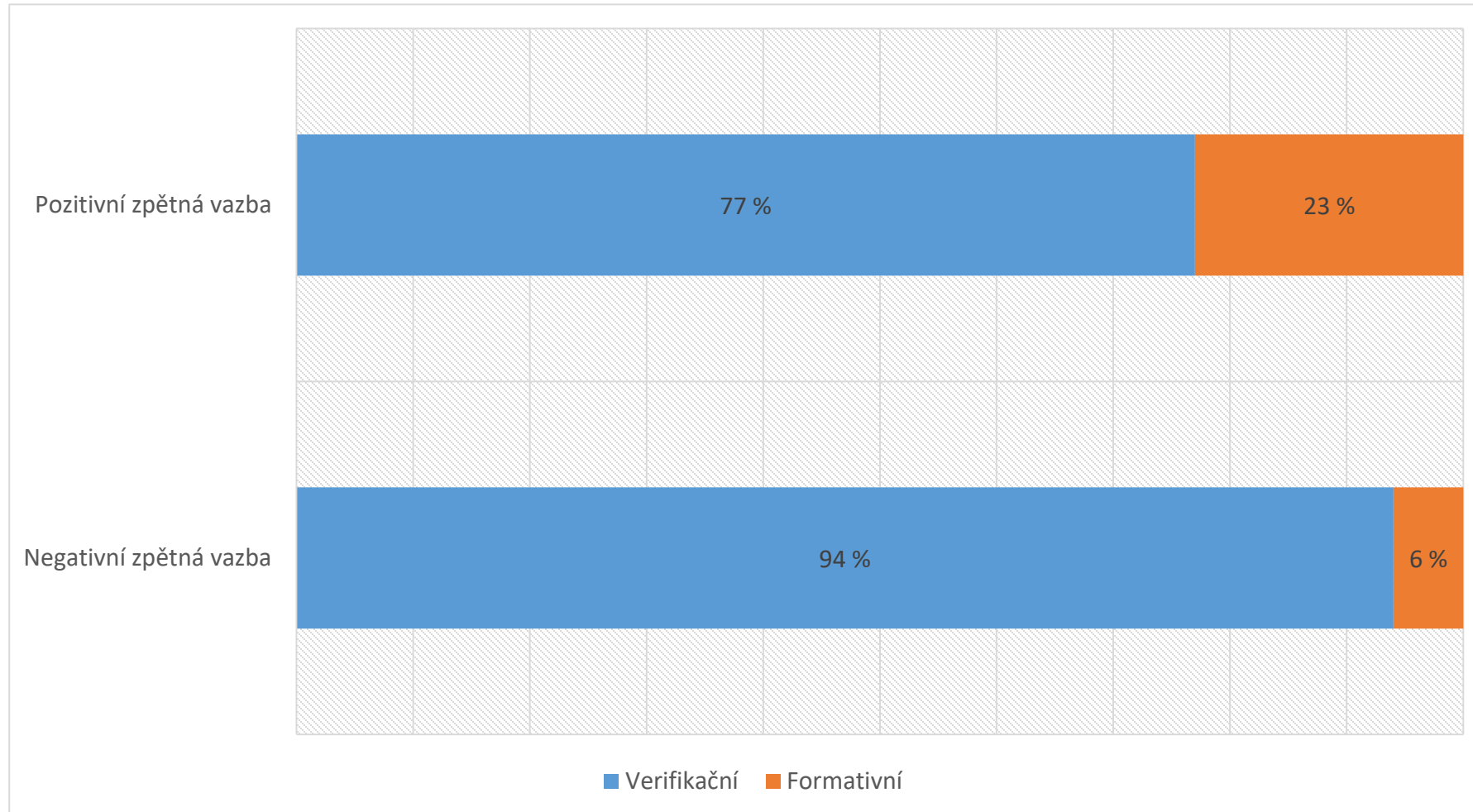
- Formativní metakognitivní

U: Jaký je to verš?

Ž: Střídavý.

U: Ano. Takže ty ses nejprve podívala na konce veršů a tak jsi sledovala, kde dochází ke zvukové shodě.

Zpětná vazba v běžném vyučování

Jaká je komunikace ve škole?

Otázka: na zapamatování

Odpověď: krátká, správná

Zpětná vazba: nerozvinutá

Dialogické vyučování

- Dominují vyšší myšlenkové procesy
- Dialog mezi učitelem a žáky (střídání perspektiv)
- Žáci jsou aktivní a angažovaní

Klíčové rysy dialogického vyučování

- Otevřené a myšlenkově náročné otázky učitelů
- Rozvité odpovědi žáků
- Rozvinutá zpětná vazba
- Kladení otázek žáky
- Diskuse

Užitečnost dialogického vyučování

- Zvýšení porozumění vyučované látce
- Rozvoji argumentačních schopností
- Rozvoj kreativity
- Rozvoj schopnost učit se